

AANSLUITING ENGELS PO-VO still a matter of concern

Door de sterke groei in het aantal scholen dat al vanaf de kleutergroepen Engels aanbiedt (van 37 scholen in 2004 naar ruim 700 in 2012), zou je verwachten dat het voortgezet onderwijs hierop inspringt. Binnenkort wordt er misschien door alle scholen gestart met Engels vanaf groep 1. Wat gaat dat opleveren voor het onderwijs Engels?

CHRISTIEN VAN GOOL

Al heel lang is de aansluiting tussen Engels in het primair onderwijs (po) en Engels in het voortgezet onderwijs (vo) 'a matter of concern' – zie eerdere artikelen over dit onderwerp van Bodde en Schokkenbroek (2013) en van Van Gool (2006). Het grootste probleem was steeds: men weet van elkaar niet wat er gebeurt en het vo begint gewoon op nul. Ik ben benieuwd of er inmiddels iets is verbeterd. Dit heb ik bekeken aan de hand van bezoeken aan drie scholen in Wijk bij Duurstede: een vo-school (vmbo/havo/vwo) met een tweetalige (tto) vwo-afdeling (het Revius Wijk), een basisschool (De Horn) met Engels vanaf groep 1 (vroeg vreemdetalenonderwijs, vto) en een basisschool (De Wegwijzer)

die sinds kort is begonnen met vto. Een indruk van het onderwijs Engels op de verschillende scholen is te lezen in de kaders.

Basisonderwijs

Jan Heijman, directeur van basisschool De Horn, vertelt hoe het elf jaar geleden begon. 'Ik had in groep 8 een dove leerling in de klas. Ik wilde deze jongen goed Engels aanleren zodat hij het vwo aankon want het was een slimme jongen, maar ondanks extra voorbereiding hadden de lessen Engels onvoldoende effect. Zoekend op internet kwam ik terecht bij het EarlyBird-project in Rotterdam. Mijn conclusie: we moeten eerder starten, niet pas in groep 7 of 8. Na aanvankelijke aarzeling in het team werd er begonnen met een proef

Foto: Jan Heijman, De Horn

in groep 1 en langzamerhand is het onderwijs in Engels uitgebreid. Via EP-Nuffic kwamen we terecht bij allerlei netwerken van scholen – en er kwam extra geld – zodat nu het Engels stevig verankerd is. We zijn echt een voorbeeldschool. De eigen leerkrachten geven het Engels. Ouders waren meteen enthousiast en dat gaf een stimulans.'

Betsy Maat, locatiedirecteur bovenbouw van basisschool De Wegwijzer, vertelt waarom er sinds kort wordt begonnen in groep 1 met Engels. 'Het is vooral een maatschappelijke ontwikkeling. Engels spreken is een belangrijke vaardigheid. We hebben te maken met internationalisering. De wereld is groter dan Nederland. We willen voorbereiden op 21st-century skills, de computertaal is Engels. En ouders vinden het

prachtig, we horen alleen maar positieve geluiden. De ene leerkracht kan beter uit de voeten met het vak dan de ander, maar iedereen is enthousiast.'

Voortgezet onderwijs

De meeste leerlingen die tto willen gaan doen op het Revius, melden zich op de speciale tto-informatieavond; vaak komen ze al naar die open avond om zich te oriënteren als ze in groep 7 zitten. Karla Bosman, tto-coördinator op het Revius, legt uit hoe er wordt bepaald welke leerlingen naar het tto gaan: 'Eerst deden we een taaltoets en keken we naar een bepaalde hoge Cito-score, maar tegenwoordig is het advies van de basisschool en de motivatie van leerlingen (en de ouders) doorslaggevend: leerlingen moeten het zelf willen. Er wordt niet

‘Tegenwoordig is het advies van de basisschool en de motivatie van leerlingen doorslaggevend bij de keuze voor tto. Er wordt niet echt gekeken naar wat leerlingen al aan Engels hebben gedaan.’

echt gekeken naar wat leerlingen al aan Engels hebben gedaan.’

Zit er veel verschil in niveau tussen leerlingen als ze beginnen? Bosman: ‘De kinderen die van De Horn komen, hebben duidelijk een voorsprong. Dat zit dan vooral in het zelfvertrouwen. Ze zijn gewend in het Engels te praten en schrikken niet van docenten die Engels praten, ze durven ook zelf meer terug te praten. Ze kennen meer woorden. Op andere po-scholen is de tijd die aan Engels wordt besteed, zeer wisselend. Soms leren ze verkeerde dingen aan, grammaticaregels die helemaal niet kloppen bijvoorbeeld. Het zijn veelal de intelligente kinderen die tto willen doen, en het grootste probleem waar deze leerlingen tegen aanlopen is niet zozeer het Engels, maar meer het feit dat ze niet echt gewend zijn dat er eisen aan hen worden gesteld. Op de basisschool zijn ze altijd de beste van de klas geweest zonder daar veel voor te hoeven doen. Hier zitten ze met kinderen die net zo intelligent zijn en moeten ze wennen aan tegenslagen. Op het vwo, en zeker op het tto, moeten ze echt aan de bak.’

Docente Engels Mitka de Vries, die zelf niet op de tto-afdeling werkt, heeft een soortgelijke ervaring. ‘Het Engels voor sommige leerlingen heeft bestaan uit het zingen van Engelse liedjes, andere leerlingen kunnen duidelijk al veel meer. De leerlingen van De Horn hebben zeker minder spreekangst, maar verder is het verschil niet echt heel groot. Sommige leerlingen pikken ook buiten het onderwijs veel op – door gamen, films kijken.’

Tweetalig onderwijs

Op het tto wordt er vanaf het begin zwaar ingezet op het vergroten van de woordenschat met traditionele vocabulaireboekjes voor de bovenbouw als *Start Up*, *Build Up* en in het derde leerjaar *Finish Up*. Het tempo ligt behoorlijk hoog en alle leerlingen moeten met de herfst een goed kennisniveau hebben om de lessen te kunnen volgen. Grammatica wordt vooral geoefend met de iPad (het meeste materiaal dat leerlingen hebben, staat op de iPad). In de brugklas werkt men toe naar het *pre-intermediate* niveau (ERK A2). Aan het eind van tto 2 zitten leerlingen ongeveer op hetzelfde niveau als de leerlingen

in havo 4. Aan het eind van de derde klas is het niveau B2 (*First Certificate*).

Traee Walters, taalassistente tto: ‘Taal is overigens maar een deel van het tto. Het gaat ook om de internationalisering. Het EP-Nuffic is hier streng op: elke vijf jaar is er controle hoe de school het doet. De nadruk op internationalisering moet ook elders in de school aan bod komen, niet alleen op het tto.’ Hoe zit dat eigenlijk met doeltaal-voertaal in andere klassen, buiten het tto? Tto-

OPENBARE BASISCHOOL DE HORN <dehorn.eu>

Op De Horn zitten in totaal zo’n 350 kinderen, met in iedere klas ongeveer drie tot vier kinderen die Nederlands als tweede taal hebben. Al ruim elf jaar wordt er Engels gegeven vanaf groep 1 (75 minuten per week). Engels vormt echt een integraal onderdeel van het hele schoolleven. Zeker ook omdat er om de twee jaar een Engelstalige musical wordt ingestudeerd waar alle kinderen van de school aan deelnemen.

De Horn is officieel een Angliaschool (zie <anglianetwork.eu>). Vanaf groep 5 worden er Angliatoetsen afgenomen en alle kinderen in groep 8 bereiken minimaal niveau 4 (ERK A1) en redelijk wat leerlingen niveau 5 of hoger (ERK A2). Tijdens de lessen Engels wordt er zo veel mogelijk Engels gesproken, er wordt veel aandacht besteed aan nazeggen en inslijpen van bepaalde *chunks*. Pas in groep 5 wordt begonnen met schrijven: de Nederlandse taal moet eerst geautomatiseerd zijn, zodat er geen interferentie is met de lastige Engelse spelling.

De Rijksuniversiteit Groningen heeft onderzoek gedaan in het kader van FLiPP (Foreign Languages in Primary School Project). De leerlingen zijn twee jaar lang gevolgd en in vergelijking met andere kinderen was er een lichte stijging in algemene taalontwikkeling merkbaar.

coördinator Bosman: ‘Niet iedereen hanteert dat binnen de school. Maar er is wel een duidelijke voorkeur vanuit de schoolleiding om dit steeds meer door te voeren. Er is een werkgroep moderne vreemde talen die dit soort onderwerpen binnen school bespreekt.’ Zo hanteert docente Engels Mitka de Vries zo veel mogelijk doeltaal-voertaal in haar klassen, maar grammatica-uitleg doet ze in het Nederlands (ongeveer een van de drie lessen). Spreekopdrachtjes worden ingesproken op de iPad (leerlingen hebben koptelefoons) tijdens het opdrachtenuur.

Aansluiting

Wat weten de scholen nu onderling van elkaar? Niet zo heel veel blijkt. Directeur Heijman van De Horn: ‘Er is weinig contact. Er wordt waarschijnlijk wel iets gedaan met de leerlingen die al een Angliacertificaat [zie kader De Horn] hebben, maar ik weet het niet. Waarschijnlijk

CHRISTELIJKE BASISCHOOL DE WEGWIJZER <wegwijzer-wbd.nl>

Op De Wegwijzer zitten 430 leerlingen; er zijn geen kinderen die Nederlands als tweede taal hebben. Ongeveer driekwart van de leerlingen stroomt door naar havo/vwo. Engels wordt al een tijdje vanaf groep 5 gegeven en sinds vorig jaar vanaf groep 1. Er wordt in alle groepen gewerkt met de methode *Take It Easy*, een digitale methode waarbij een native speaker op het digibord de onderwerpen inleidt.

In de onderbouw krijgen de kinderen een halfuur per week Engels en is het doel met name het kennismaken met de taal en het enthousiasmeren. De leerkracht spreekt tijdens de les zo veel mogelijk Engels en de nadruk ligt op de vaardigheden spreken en luisteren. In de bovenbouw krijgen de leerlingen een uur Engels en wordt het vak wat ‘serieuzer’. Er is een werkboek, er moeten woordjes worden geleerd (huiswerk) en naast spreken en luisteren is de insteek hier meer een goede voorbereiding op het vervolgonderwijs. De woordjes worden ook getoetst. Er wordt niet gewerkt met externe toetsen zoals Anglia.

is het makkelijker om niets te weten.’

Zijn collega Maat van De Wegwijzer bevestigt dit beeld: ‘Er is weinig contact. Onlangs was de directrice van het Revius op bezoek, maar wat wij doen met Engels komt helemaal niet ter sprake. Wat wij horen, is dat het niveau op het voortgezet onderwijs erg hoog is, dat ervan wordt uitgegaan dat alle leerlingen een behoorlijk niveau hebben, maar er zijn volgens mij geen instaptoetsen. Eigenlijk weet men op het Revius niet zo veel van wat de leerlingen hebben gedaan.’

Op het Revius ligt een redelijke nadruk op grammatica en daar wordt in het basisonderwijs niet zo veel aandacht aan besteed. Docente Mitka de Vries: ‘Ongeveer één instructie-uur is grammatica-uitleg. Woordjes leren vinden leerlingen lastig, dus in de brugklas is leren leren – ook voor andere vakken – een belangrijk item. Door het werken in teams is er veel overleg en vindt

REVIUS LYCEUM WIJK BIJ DUURSTEDEN <reviuswijk.nl>

Het Revius Lyceum is een school voor vmbo, havo, atheneum en gymnasium. De school is georganiseerd in leerhuizen met aparte teams, tto is een apart leerhuis. De vaksecties spelen een minder belangrijke rol.

Op het Revius is er een Engelstalige vwo-afdeling voor de klassen 1 tot en met 3. Voor de vierde klas en hoger gaan de leerlingen naar de locatie in Doorn. Op het tto wordt een groot deel van de vakken in het Engels gegeven (meer dan de helft). Afgezien van de practicumvakken zijn de leerlingen de hele dag aanwezig in twee ruimtes: een grote gemeenschappelijke ruimte, waar ze individueel of in groepjes werken aan opdrachten en projecten, en een instructielokaal voor de uitleg.

Verder biedt het Revius Wijk zowel onder- als bovenbouw vmbo en havo. Op de havo wordt gewerkt met de methode *New Interface*: het materiaal daarvan staat op de iPad, die elke leerling heeft. De layout daarvan volgt de papieren versie, maar biedt ook wat extra functies (zoals notities maken). Er zijn weekplanners (met links naar extra oefeningen) en via het leerlingvolgsysteem worden soms extra opdrachten gegeven. Ook de antwoorden op de oefeningen worden vaak digitaal verspreid. Huiswerk wordt gecontroleerd (zeker elke week).

‘Engels spreken is een belangrijke vaardigheid. We hebben te maken met internationalisering. De wereld is groter dan Nederland’

Foto: Revius Lyceum Wijk bij Duurstede

afstemming plaats, bijvoorbeeld tussen de talen over terminologie voor grammatica.’ In het vo lijkt de nadruk voornamelijk te liggen op wat leerlingen niet weten en in het po meer op wat ze al kunnen met de taal.

Engels verplicht vanaf groep 1

Gevraagd naar de plannen van het Platform Onderwijs2032 om Engels landelijk verplicht in te voeren vanaf groep 1 reageert iedereen positief. ‘Wij hebben zelf gekozen voor het invoeren van het vak Engels. We stellen ons de vraag: wat hebben de kinderen nodig voor hun toekomst? Een goede beheersing van de Engelse taal is een van de belangrijkste vaardigheden die ze nodig hebben’, aldus de directeur van basisschool De Horn.

Zijn opvatting vindt weerklank op het Revius, die de meerwaarde van vroeg Engels zeker inzien. Taalassistent Walters: ‘Internationalisering is niet meer weg te denken. Onze toekomstige leerlingen moeten worden voorbereid op het wereldburgerschap. Ze zijn lid van de *global community*.’ Docente Mitka de Vries vult aan: ‘Vooral om bekend te raken met de taal, de klanken, de uitspraak enzovoort. Jongere kinderen pikken dit sneller op dan oudere kinderen en je kunt dan hinderlijke Nederlandse uitspraakfouten voorkomen, zoals “dirty-six”.’

Is Engels opnemen in de Cito-toets een goed idee? Locatiedirecteur Maat van basisschool De Wegwijzer reageert afwijzend: ‘Nee, daar ben ik niet voor, maar een soort eindtoets om de beginsituatie voor het voorgezet onderwijs te bepalen wel.’

Conclusie

Basisschool De Horn geeft al jaren Engels en is landelijk een voorbeeldschool, leerlingen komen goed uit testen. Basisschool De Wegwijzer was excellente school in 2012 en 2013 en zorgt dat leerlingen goed voorbereid aan het vo beginnen. De tto-afdeling van Revius Wijk is onlangs weer positief beoordeeld door EP-Nuffic. Ieder is op zijn manier dus goed bezig. Toch is er over en weer weinig contact over het onderwijs Engels en van een soepele aansluiting lijkt geen sprake. Er worden geen begintoetsen afgenomen. Anders dan wat minder schroom om Engels te praten, is de winst van vto in de ogen van het Revius niet zo heel groot. Binnen drie maanden moeten alle leerlingen op hetzelfde niveau zitten, en dan gaat het vooral om woordkennis en grammatica. De insteek is duidelijk anders in het po dan in het vo. De winst van vroeg Engels is daardoor lastig in te schatten. Wordt het misschien niet eens tijd om leerlingen die in het vo vroeg Engels hebben gehad te volgen in het vo, zodat kan worden bekeken of de gemeten voorsprong in taal blijvend is? ■

Voor recente cijfers over het aantal tto-scholen, zie <bit.ly/ltn-epn>.

LITERATUUR

- Bodde-Alderlieste, M., & Schokkenbroek, J. (2013). Scenario's voor Engels in het basisonderwijs: Gevolgen voor de brugklas. *Levende Talen Magazine*, 100(7), 20–24.
- Gool, C. van (2006). Engels in het basisonderwijs: A matter of concern. *Levende Talen Magazine*, 91(5), 15–18.

agenda

9 maart 2017

Dag van de Literatuur, Rotterdam, <www.dagvandeliteratuur.nl>

10 – 11 maart 2017

Nationaal Congres Duits, Lunteren, <www.nationaalcongresduits.nl>

17 maart 2017

Nationaal Congres Engels, Ede, <www.nationaalcongresengels.nl>

23 maart 2017

Dag van de Duitse taal, <www.machmit.nl>

24 – 25 maart 2017

Nationaal Congres Frans, Noordwijkerhout, <www.congresfrans.nl>

25 maart – 2 april 2017

Boekenweek 2017, <www.boekenweek.nl>

12 april 2017

Studiedag talen ‘Praktisch didactisch’, Utrecht, <www.coutinho.nl/talendag>

13 mei 2017

Nederland Vertaalt, Utrecht, <www.nederlandvertaalt.nl>

Boekenweek

De Boekenweek heeft dit jaar als thema ‘Verboden vruchten’ en vindt plaats van 25 maart tot en met 2 april. Herman Koch schrijft het Boekenweekgeschenk 2017. Koch brak als schrijver door met *Het diner* (2009): het werd aan veertig landen verkocht en de roman stond maandenlang in De Bestseller 60 en wekenlang op de bestsellerlijst van *The New York Times*. Het Boekenweekessay wordt geschreven door Connie Palmen.

Speciaal voor scholieren wordt op 29 maart het programma *Boekenweek Live!* uitgezonden. Scholieren bepalen de inhoud; zij gaan op een creatieve manier aan de slag met het boek *Red ons Maria Montanelli* van Herman Koch. De beste en mooiste verwerkingsopdrachten worden door de makers in de uitzending getoond. Daarnaast zijn de rollen van tafelheer en -dame en decorontwerpers ook weggelegd voor scholieren. De presentatie is ook in 2017 in handen van Arie Boomsma. Ook is er een speciale Boekenweeksite voor scholieren: <boekenweek.nl/school>.

binnenkort

Dag van de Duitse Taal

Elk voorjaar vindt de Dag van de Duitse Taal plaats. Op deze dag zetten scholen en bedrijven in heel Nederland de Duitse taal in het zonnetje. De volgende Dag van de Duitse Taal is op 23 maart 2017. Scholen organiseren eigen acties om het belang van de Duitse taal onder de aandacht te brengen. Van het draaien van Duitse muziek in de aula, het koken van Duitse gerechten in een heuse kookshow, tot taaldorpen waar leerlingen in gesprek moeten gaan met Duitsers, alles kan! Op de pagina <bit.ly/ltn-init> staan nog meer ideeën.

De Actiegroep Duits ondersteunt scholen door middel van landelijke scholierenacties, lesmateriaal en het verstrekken van Mach-mit-pakketten (zie <bit.ly/ltn-machmit>).

Write Now! 2017 van start

Tot 1 april 2017 kunnen schrijftalenten van 15 tot en met 24 jaar meedoen aan een nieuwe editie van Write Now!, een schrijfwedstrijd voor jongeren in Nederland en Vlaanderen. Alle tekstuele vormen – verhalen, gedichten, columns, toneelteksten, filmscenario's, songteksten – mogen worden ingezonden. Wie zijn of haar pen nog wil scherpere, kan de komende weken voor coaching en feedback terecht bij <bit.ly/ltn-write> in samenwerking met Schrijven Online.

Na de sluitingsdatum van 1 april worden alle inzendingen verdeeld over tien regionale voorronden, die in april en mei in Nederland en Vlaanderen plaatsvinden. Wie een van de voorronden wint, verwerft een plek in de finale, die in juni in Rotterdam wordt gehouden. De winnaar van de finale krijgt een schrijfopleiding, een MacBook, optredens én publicaties. Voor deelnemers en winnaars van Write Now! worden deuren geopend die anders gesloten zouden blijven. De wedstrijd bracht bekende auteurs voort als Maartje Wortel, Niña Weijers en Lize Spit.

Voor meer informatie, zie <www.writenow.nu>.

